

Medlemstidning
DBW:s Botaniska Trädgårds Vänner

Nr 1 * 2024

MEDLEMSTIDNING DBW:S BOTANISKA TRÄDGÅRDS VÄNFÖRENING

Nr 1 2024 Årgång 14 • ISSN 2001-1784

HEMSIDA: www.vannervisbybotan.se

ANSVARIG UTGIVARE: Wiveka Schwartz, wiveka.schwartz@hotmail.se

LAYOUT: Nette Lövgren Design

TEXTER:
Maria Ahlsten
Wiveka Schwartz
Carina Johansson
Sven-Erik Lindström
Annika Svahnström
Åke Persson

OMSLAGSBILDER:
Tommy Söderlund

Tack till alla!

Medlem 2024

Så här gör Du för att vara eller bli medlem:

Genom att betala in medlemsavgiften (150:- för enskilda personer och 500:- för organisationer) på **bg 789-0122** fortsätter Du att vara medlem i Botans Vänförening. Du som vill bli medlem betalar på samma sätt.

Glöm inte att skriva Ditt namn och adress på inbetalningskortet eller som meddelande om du gör en internetbetalning! Ange även epostadress.
Om vi inte kan identifiera inbetalningen kan Du komma att strykas från medlemslistan.

Om det är en organisation som betalar behövs namnet på kontaktpersonen också.

Välkommen!

Ann-Kristin Hallin bland ormbunkarna. Foto: Tommy Söderlund.

Alla våra arrangemang sker i samarbete med Vuxenskolan.

Studieförbundet Vuxenskolan

INNEHÅLL

Ordförandena har ordet 5

Nytt i Botan 6

Stig Ekström, en apotekare utöver det vanliga ... 8

En ny bok och tankarna den sätter igång 12

Några vanliga vildväxande nyttoväxter 14

DBW:s Botanvänners sommarresa 18

Visbydagen 20

Boktips! 22

Kallelse till årsmöte 23

Ordförandena har ordet

Text: Carina Johansson & Wiveka Schwartz Foto: Carina Johansson

NÄR VI TÄNKER PÅ vad som hänt i trädgården och i vänföreningen under det gångna året, 2023, vill vi lyfta fram glädjen med att Bonnie Öhman kommit tillbaka som trädgårdsmästare och då i en ny roll, som chefsträdgårdsmästare anställd direkt av De Badande Vännerna. I Sven-Erik Lindströms text kan ni läsa mer om det och andra nyheter om trädgården här i medlemsskriften. Bonnie Öhman själv kan ni möta på årsmötet den 11 mars, då hon håller ett föredrag. Välkomna då!

Den som någon gång har träffat Stig Ekström glömmer inte honom och hans digra kunskaper om växter, inte minst medicinalväxter. Maria Ahlsten berättar om honom här. Wiveka Schwartz har tagit del av en utställningskatalog på trädgårdstema från Nationalmuseum. Den för tankarna till hennes farfar och en gammal tapet, något hon

Sommarrabatten vid Ovalen 2023.

Den 17 juni höll Per Stobaeus ett uppskattat föredrag i Botan om bibliska växter. Per, som är docent i historia vid Lunds universitet, skriver en bok i ämnet som planeras att komma till sommaren.

delar med sig av. Det är några av de saker ni kan ta del av i årets nummer.

När det kommer till vänföreningens verksamhet planerar vi som vanligt en sommarutflykt i juli, något föredrag under Medeltidsveckan i augusti och det traditionsenliga soppkoket vid Visbydagen i oktober. Något mer kan också dyka upp i programmet. Håll utkik på Facebook, på hemsidan, i din mailbox och i skyltskåpen i trädgården.

Nu önskar vi att det ska bli ett fint år för Visby Botan. Vattenbristen har varit problematisk en tid men det ser lite ljusare ut. Den ökade kryssningsturismen kräver lösningar med parkering av bussar. Vi är många som vill njuta av blomsterprakten och lära oss om växter och det på ett hållbart sätt. Ni är med och stöttar det arbetet genom att vara medlemmar i föreningen. Tack för det!

Nytt i Botan

Text: Sven-Erik Lindström

MIN MANDATPERIOD som ordförande för DBW:s trädgårdsråd lider mot sitt slut. Jag avgår vid årsskiftet och Mats Ahlqvist tar vid, vilket kommer att bli alldeles utmärkt.

Jag har nu ägnat fem år åt trädgården, varav fyra och ett halvt år som ordförande. Det har varit fantastiska och spännande år som bland annat inneburit att Sällskapet nu har tagit över all skötsel av trädgården efter det att vi fick ett nytt avtal med region Gotland som innebar att regionen endast bistår med vissa personalresurser. För Sällskapets del har det inneburit att det nu står som aktiv arbetsgivare med anledning att vi har anställt en egen trädgårdsmästare, Bonnie Öhman, som chef för trädgården. Sedan tidigare har vi också haft herrarna Börje Ekström och Pär Albano säsongsanställda som sett till att trädgården är ren och snygg på ett föredömligt sätt. De återkommer även under 2024.

Trädgårdsmästare Bonnie Öhman.
Foto: Tommy Söderlund.

Under 2023 har lusthuset renoverats och fått ny färg. Mats Hallin har med stor yrkesskicklighet stensatt gången runt och backen upp till paviljongen. Vi har också fått bygglov för till- och ombyggnad av förrådsgården, något som förhoppningsvis kommer bli av under 2024.

Vattenfrågan är alltid akut, men nu har region Gotland meddelat att om man inför ett system för så kallat brutet vatten, så kan trädgården bevattnas med kommunalt vatten under tid som inte omfattas av bevattningsförbud, vilket kommer att underlätta betydligt. Vidare så har vi lokaliserat en gammal brunn belägen nedanför Breda Blick som eventuellt kan komma till användning i detta sammanhang. Kanske finner vi en lösning här så att vi slipper transportera vatten till trädgården sommartid.

Jag vill också med dessa ord tacka vänföreningen för stöd och samarbete. Soppluncherna är ett mycket, utomordentligt uppskattat och välbesökt inslag och min övertygelse är att samarbetet kommer att bestå på det att vi fortsätter att sträva mot det gemensamma målet: En välskött och vacker botanisk trädgård i Visby!

Tack för mig!
Sven-Erik Lindström

Stig Ekström, en apotekare utöver det vanliga

Text: Maria Ahlsten

UNDER 1970-TALET utbildade jag mig till apotekare, en mycket mångsidig och intressant utbildning, där huvudinriktningen är farmakologi och då särskilt avseende de moderna läkemedlens verkan och användbarhet. Samtidigt väcktes nyfikenheten hos mig, hur användes läkemedel förr?

Under en örtagårdsvandring på 1990-talet fick jag upp ögonen för detta perspektiv, tack vare den inspirerande ciceronen Stig Ekström. Detta var början till en spännande inblick i kunskapen om våra tidiga läkemedel. Under de följande 15 åren utvecklades vår vänskap, jag fick följa med på örtagårdsvandringarna som ”farbror Stigs” lilla nunna, då han själv gestaltade en medeltida munk. Vandringarna var förlagda till olika örtagårdar runt om på Gotland, såsom Bottarvegården, Kattlunds, Romakloster, Klockargården vid Visby Domkyrka och i DBW:s Botaniska trädgård. Merparten av vandringarna ägde rum under medeltidsveckan med många åhörare.

Apotekssymbolen, Ormen och skålen. Hygeia, hälsans och renhetens gudinna, matar ormen med honungskaka ur skålen. Askleipos, läkekonstens gud, är Hygeias far.

Stig Ekström (1915–2010) utbildade sig till apotekare under 1930- och 1940-talet. Efter ett antal tjänstgöringar på skilda apotek, både i Sverige och utomlands, fick han sitt första egna apotek i Mönsterås 1959. (Fram till 1971 ägde apoteksinnehavaren sitt apotek, därefter förstatligades verksamheten och Apoteksbolaget AB bildades.)

Stig var en apotekare av den gamla stammen. Det innebar att man i första hand lärde sig att tillverka läkemedel och ha ansvar för att substanserna var av god kvalitet och att proportionerna av beredningens sammansättning var intakta. Substanserna utgjordes ofta av växter, vilka bereddes på olika sätt för att passa sitt användningsområde, såsom salva, mixtur, piller etc. Växterna insamlades, rensades och behandlades på olika sätt för att passa den slutliga beredningen. Exempel på växter som användes var timjan, malört, träjon, myntor, ringblomma, fläder, salvia och många fler.

Stigs intresse för historia, botanik och humaniora kombinerat med sin förkärlek för samlande resulterade i anläggandet av flera apoteksmuseer, det första i Mönsterås som

Stig Ekström i Klockargårdens trädgård, Visby.

sedan följdes av Köping, Apotekarsocietetens museum i Stockholm, Skansens apotek och Medicinhistoriska museet i Uppsala. I dessa museer får man som besökare en bred inblick i hur apoteken fungerade och hanterade läkemedel förr i tiden och visar ett brett urval av inredning och beredningsutensilier. ”Som smålänning är jag inte bara sparsam utan även sparande” som farbror Stig sa.

Farbror Stig hade en unik kompetens inom såväl farmaci, botanik, ornitologi, litteratur och historia. Många blev de artiklar och böcker som han författade avseende farmacihistoria, apotekens djurnamn och om Carl Wilhelm Scheele, som han beundrade mycket. I egenskap av botaniker hjälpte han Botaniska föreningen att klassificera 1 400 orkidéer inför utgivningen av *Gotlands flora*.

Som den lågmälda, allmänbildade och humoristiska person han var, var han en utmärkt pedagog. Stig undervisade på de farmacevtiska och medicinska utbildningarna i farmacihistoria och var en mycket populär föreläsare.

De roligaste föredragsämnena tyckte Stig var bland de giftiga växterna, ju giftigare desto bättre! Denna inriktning ledde så småningom fram till ett antal radioprogram med titeln ”Döden i Grytan”, där han ur sitt breda kunnande gav en beskrivning av växten både historiskt, som läkemedel och gift, och dess förekomst i dikt och lyrik.

Som ett exempel återger jag här en presentation av bolmört, med Stigs egna ord:

BOLMÖRT, *Hyoscyamus niger*, hör till potatisfamiljen Solanaceae, en familj som innehåller många giftiga växter.

Bolmörten är en tvåårig ståtlig ört, som finns lite varstans i Sverige och för övrigt i

Bolmört,
Hyoscyamus niger.

nästan hela det övriga Europa, Nordafrika och stora delar av Asien.

Det har också visat sig att bolmörtsfrön kan ligga i jorden i kanske hundratals år utan att gro för att sedan skjuta fart, till exempel efter ett vägbygge.

Namnet bolmört härleds av att om man lägger frön på glödande kol, så utvecklas en bolmande rök.

Bolmörten hör till de äldsta giftväxterna som de indogermanska folken kände till och använde. Den innehåller de mycket giftiga alkaloiderna hyoscyamin och skopolamin.

Bolmörten har använts som läkemedel sedan urminnes tider, framför allt mot de två åkommor som folk förr i världen tycks ha lidit mest av – tandvärk och reumatisk värk.

Mot tandvärk kunde man leda bolmörtsrök genom en strut eller en tratt till den värkande tanden, som då blev bedövad. Man fick förstås se till att man inte andades in alltför mycket rök!

Bolmörtsfrön som man lägger på glödande kol spritter omkring och blir som små vita maskar, som man trodde kom ur den trasiga tanden, och här har vi säkerligen upphovet till uttrycket ”maskätna tänder”.

Mot reumatisk värk använde man bolmört i oljor eller salvor, som man gned in lederna med, och sådana beredningar hade vi kvar på apoteken ända in på 70-talet.

Det mest kända offret för Bolmörtsgiftet är Hamlets fader, som ju skall ha mördats med bolmörtssaft, indroppad i örat. Vi ska se lite närmare på det här mordet, och vi följer Hagbergs klassiska översättning:

[…] *bäst jag i min trädgård*
Som vanligt njöt min middagssömn,
så stal sig
Din farbror på mig i min stilla ro
Med saft av djävulsk bolmört i en flaska
Och gjöt uti mitt öras gångar in
Spetälskegiftet, som mot människoblod

En sådan bitter fiendskap besitter,
Att det kvicksilverlikt sig letar väg
Igenom alla mänskokroppens gångar
Och ystar plötsligen det sunda blodet,
Som när man dryper ättika i mjölk

Ja, det här skulle ha kunnat bli det perfekta brottet, om inte offret hade behagat att gå igen och berätta för sin son hur det gick till, och det är efter den berättelsen som Hamlet utropar:

O, gräsligt, gräsligt, övermåttan gräsligt!

Bolmörtens giftverkan har en gång i tiden utnyttjats vid hönsstölder; Linné berättar om detta i sin *Örtabok*, som han skrev 1725 som 18-årig gymnasist i Växjö:

Tattare och andra skälmar brukar lägga dess frö i tobakspipan och låta röken gå på höns som sitta i fastan på bondgårdar, hwaraf de swemla, så kunna de tagas utan nogon möda och skrik

Oraklet i Delfi anses ha försatts i ett visst narkotiskt tillstånd genom att inandas bolmörtsångor, och det uppges också att den beryktade Salaligan skulle ha inandats bolmörtsångor innan de gav sig ut på sina eskapader.

På den tiden då det varken fanns läkare eller apotek i Sverige, fick gemene man nog i allmänhet sina läkemedel genom kringresande kvacksalvare, som oftast kom nere ifrån Mellaneuropa, och som drog land och rike kring och bjöd ut sina varor. Ofta måste nog dessa kvacksalvare öka på sitt lager genom att tillverka nya ute i stugorna, och då kunde nog en och annan i stugan lära sig tillverkningsmetoderna för att sedan fortsätta därmed på egen hand.

Och nu kommer vi in på ett kulturhistoriskt mycket intressant kapitel i Europas historia. Man har visat att de här kvacksalvarnas framträdande nere i MellanEuropa tidsmässigt kan hopkopplas med häxeriets första yttringar där nere på 1480-talet, och en teori är nu att orsaken till häxeriet skulle vara en massförgiftning med bolmört.

Om man nämligen gned in bolmörtsolja eller -salva på lämpliga ställen där de snabbt resorberas, till exempel stolgången eller slidan, så kunde man falla i en narkotisk dvala med hallucinationer om flykt genom luften, erotiska upplevelser och dylikt. Man menar att det mest var kvinnor som lärt sig använda dessa läkemedel på det här sättet, och det skulle ha varit ett sätt för dem att för en stund komma bort från vardagslivets slit och tristess, alltså en motsvarighet till våra dagars knarkande.

I rättegångsprotokoll från häxprocesser förekommer också ofta ordet smörjhorn, som skulle ha innehållit sån här bolmörtsalva, och som i det här sammanhanget fått namnet ”Häxsalva”.

* * *

På ålderns höst engagerade sig Stig mycket i det Medicinhistoriska museet i Uppsala. Han pressade nya växter, ordnade visningar för barngrupper och fyllde på med allehanda nya material, till några månader före sin bortgång.

Tack farbror Stig, för all glädje, lärdomar och din förmåga att sprida nyfikenhet!

KÄLLOR:
Stig Ekströms anteckningar.
Leif Åberg: *Bland medikamenter och decimalvågar.*

BILDER:
Ormen och skålen, Apoteket Draken: Holger Ellgaard/Wikimedia commons.
Stig Ekström: Kathleen Gow Sjöblom.
Bolmört: Franz Eugen Köhler, Köhler’s Medizinal-Pflanzen, Public domain, via Wikimedia Commons.

En ny bok och tankarna den sätter igång

Text: Wiveka Schwartz Foto: Ewert Schwartz

Trädgården. Konst och natur under sex sekel.
Stockholm: Nationalmuseum.
Utställningskatalog 2023

NATIONALMUSEUM I STOCKHOLM har haft en utställning på tema trädgård under året 2023. Utställningskatalogen är en hel bok på över 300 sidor och med underbart vackra bilder. Jag tänker särskilt på en av de första bilderna som visar strimmiga renässanstulpaner, de som kallas för Rembrandttulpaner. Just det här stillebenet är målat av Johannes Bosschaert, från Holland, som levde i början av 1600-talet. Jag har själv tulpaner av den här typen nere i trädgården och är mycket rädd om dem.

Boken och utställningen spänner över många områden och ett av dem är paradiset, som ju är den första trädgården. Det fick mig att ta fram bibeln och läsa om Adam och Eva. I utställningskatalogen finns det också mycket om Nicodemus Tessin den äldre som bland annat ritade Drottningsholms slott och hans son Tessin den yngre, som fortsatte i faderns fotspår som arkitekt åt kungligheter, men som också ritade trädgårdar. Deras kontakter med Frankrike och Italien, och nästa generation Tessin, Carl Gustaf som ägde Läckö slott på 1700-talet, får mig att tänka på farfar. Jag är så ledsen över att jag aldrig fick träffa honom. Han var redan borta sedan länge när jag föddes. Carl Gustaf Strokirk var biolog och kemist men hade också ett stort intresse för sådant som var gammalt. Han var till exempel med och räddade fiskekapellet på Ulvön från att rivas och han samlade på mycket. En del har sedan hamnat på museet i Härnösand.

Farfar hade en syster som bodde nära Läckö slott. På gården fanns ett ”familjedass”, ett liknande med många hål som finns på Borgvik i Katthammarsvik. Där upptäckte farfar en tapet med rokokodamer klädda i hattar med strutsplymer i en vacker trädgård. Farfar frågade sin svåger: ”Var har bror fått tapeten ifrån?”. Den var från Läckö slott, fick han veta och han undrade om han inte kunde få överta den. Det finns ett brev i släktarkivet där svågern svarar: ”Om bror vill ha trasorna på dasset, då får bror komma och hämta dem”. Det gjorde han och tapeten finns ännu kvar i släktens ägo. Den har en ram som också har med farfar att göra då han råkade vara i Stockholm då de rev Gustav III:s opera vid Gustav Adolfs torg. Då kom han över några bitar som jag satte ihop till ramen. Kan det vara Tessin som tagit tapeten från Frankrike till Läckö, som sedan blev ”trasorna på dasset”? Det är ett roligt exempel på hållbarhet och återanvändning. Den skulle till och med passa på den fina utställningen på Nationalmuseum.

”Trädgården som fenomen rymmer både konst och natur, nytta och nöje. Under tidernas lopp har de blandats i olika proportioner där man rört sig i gränslandet mellan konst och natur.”

UR NATIONALMUSEUMS UTSTÄLLNINGSKATALOG

Några vanliga vildväxande nyttoväxter

Text: Maria Ahlsten

MÄNNISKAN HAR I ALLA tider varit beroende av produkter från växtriket. Det är inte bara fråga om matnyttiga växter, bär, frukter och frön, utan även växter som använts till exempel som virke, ved, spånadsväxter, färgväxter, läkemedel, berusningsmedel och foder.

Ett flertal har vi också börjat odla i förädlad form, det vill säga kulturväxter inom jordbruket, skogsbruket och trädgårdsodling, men många växter som växer vilt är nyttoväxter som människan fortfarande använder och är beroende av.

Här följer en beskrivning av några vanliga vildväxande nyttoväxter:

NYPON (*Rosa*)

Istället för att gå till affären och köpa importerade bär och frukter för att tillgodose vårt C-vitaminbehov har vi alla våra nyponbuskar att plocka av! Nypon innehåller mer C-vitamin än några andra frukter och bär. 100 gram nypon (cirka 2 dl) innehåller lika mycket C-vitamin som 1 kg citroner. Förutom detta finns det gott om magnesium, men även kalium och kalcium. Alla nyponsorter går att använda. De finaste hittar man på hösten, men de går att plocka under hela året, även om de då har torkat på sin kvist. Dela nyponet, plocka ur de håriga fröna,

sedan går de bra att torka, frysa in, sylta eller safta. Nypon hjälper till att stärka immunförsvaret och har en antiinflammatorisk effekt och kan därigenom lindra artros och andra ledbesvär.

EK (*Quercus robur*)
Eken dök upp på jorden för 66 miljoner år sedan och för en miljon år sedan bredde den ut sig över Europa. Eken, denna skogens konung, kan leva i tusen år och bli upp till 40 meter hög. Det kan ta upp till 150 år innan eken är klar att fällas. Ett träd kan härbärgera upp till 500 insektsarter och är därför ett viktigt inslag i skogarnas mångfald. Virket är mycket segt och hållbart; ett hus byggt av ekvirke kan stå emot en jordbävning eller en tornado. Träkol av ek ger en hög värme och har sedan bronsåldern använts för att utvinna metaller. Garvämnen ur trädet används för att gör naturskinn mjuka och användbara till kläder, tältskinn med mera. Ekens betydelse som byggnadsmaterial och som träkol har under vissa tidsperioder (särskilt under krigsperioder, då många krigsskepp och försvarsfästningar byggdes) förorsakat stora minskningar i beståndet, men arten har trots detta återhämtat sig och framtiden ter sig ljus. Värre är det för korkekarna i södra Europa där vintillverkningens korkar har satt djupa spår i beståndet.

VITPIL (*Salix alba*)
Vitpil är en av videsläktets 400 arter. De är snabbväxande och trivs i fuktig jord, gärna nära bäckar och floder. Vitpilen har en böjlig, seg struktur och har ända sedan stenåldern använts för korgflätning, mattillverkning och träarbeten. Det anses vara det bästa virket för slagträ i kricket. Barken har haft stor betydelse vid lädergarvning. Vitpilens medicinska användning har varit känd i tusentals år.

Greken Dioskorides (40–90 e.Kr) beskriver den i sitt samlingsverk *De materia medica* som medicin mot gikt och den var allmänt använd som smärtlindrare vid olika sjukdomar, reumatism, tandvärk, huvudvärk etc. På 1800-talets slut upptäckte franska och tyska kemister ämnet ”salicin eller salicylsyra” vid extraktion av vitpilens bark. Man fann också att andra växter ur Salixfamiljen till exempel popplar och älgört innehöll samma ämne. 1899 introducerades läkemedlet Aspirin av läkemedelsföretaget Bayer. Det skulle bli det mest använda läkemedlet i världen och finns även idag i flera läkemedel som Treo, Magnecyl, Bamyl med flera. För personer som ligger i riskzonen för hjärtsjukdomar är en daglig dos salicylsyra en vanlig ordination då den bidrar till att förebygga stroke och kärlkramp.

HUMLE (*Humulus lupulus*)
En vildväxande humle strävar hela tiden uppåt för att nå ljuset. Den väller fram överallt där den har något att klättra på, och kan bli upp till nio meter lång. Humlen är nära släkt med Hampa och har använts till papper, rep och som färgväxt i hundratals år. Han- och honblommor växer på olika plantor. Det är honplantans kottar som används medicinskt och vid bryggning av öl och gotlandsdricke. Dessa kottar innehåller ämnena humulin och lupulin vilka vid ölbryggning konserverar ölet och ger det dess bittra smak. När engelsmännen erövrade sina kolonier medfördes stora mängder öl, det höll bättre (och var godare) än vatten och var drickbart under hela färden. Det är från det vi har ölmärkningen ”Ipa” Indian Pale Ale, och ”Dipa” Double Indian Pale Ale, som betecknar en humlestark dryck, för att säkerställa hållbarheten.

Medicinskt har humle narkotiska egenskaper, det verkar lugnande och stimulerar matsmältningen. Under första världskriget då

man led stor brist på sömnmedel användes ofta humlekuddar, det vill säga kuddvaren stoppades med humle för att ge soldaterna en bättre sömn.

NÄSSLOR (*Urtica dioica*)
Nässlor är en vanligt förekommande växt i hela landet. Den växer i sol/halvskugga på näringsrik jord. Hela växten är täckt av små brännhår som på grund av sitt histamininnehåll svider ordentligt på huden, något som kanske avskräcker från att skörda den, men det går ju bra att använda handskar! Förr användes nässelfibrer till klädestillverkning och hela planteringar av nässlor, så kallade ”nättelgårdar”, anlades.

Nässlor är väldigt nyttigt att äta, de innehåller många vitaminer och mineraler i överflöd. Plocka de små fina toppskotten, förväll, torka eller frys in. Den är väldigt användbar i köket och kan ersätta receptets grönkål, spenat eller mangold. En nylagad nässelsoppa i den tidiga våren är en välkommen och välsmakande vitamininjektion! Men, om man har känsliga njurar ska man äta nässlor med försiktighet, då de stimulerar njurfunktionen.

Medicinskt tillskrivs nässlan urindrivande, blodbildande, antiinflammatoriska och immunstärkande egenskaper. Den stärker även slemhinnor och bindväv.

KÄLLOR:
Bill Laws: *50 växter som ändrat historiens gång*
L. Sundgren/N. Nörbom: *Vildvuxet*
L. Sundgren/C. Gavell: *Lisens gröna värld*
Det bästa: *Örtmedicin och växtmagi*

BILDER:
Nypon: Geolina163/Wikimedia commons
Ek: Wikimedia commons
Vitpil: Stueber/Wikimedia commons
Humle: Stanzilla/Wikimedia commons
Brännässla: SP Hedenhös/Wikimedia commons

DBW:s Botanvänners sommarresa till Solsänget och Petes

Text: Annika Svahnström Foto: Carina Johansson

TILL ANNA KAJSA HALLGARDS Solsänget och Ada Blocks Petes museigård gick DBW:s Botanvänners sommarresa söndagen den 23 juli. Resan, som företogs med egna bilar, hade organiserats av Carina Johansson, som tillsammans med Wiveka Schwartz är vänföreningens ordförande.

I det vackra Solsänget välkomnade Anna Kajsa Hallgard Sällskapets ordförande Sven-Eric Snoder de tjugo deltagarna och berättade om ängenas historiska betydelse för Gotland. Han presenterade också författarinnan Anna Kajsa Hallgard, egentligen Margit Olofsson (1915–1995).

Under 1900-talets första decennier fick många ängen växa igen, så även Solsänget. År 1963 tog Hallgard initiativ till fagning och slåtter på gammalt vis. Hon har skildrat arbetet i boken Solsänget. I den första slåttern deltog konstnären David Ahlqvist och skalden Gustaf Larsson. Än idag är Solsänget föredömligt skött.

Henriett Csikos visar Petesgården.

Besöket på Petesgården inleddes med lunch i solen på storgården. Sedan tog Henriett Csikos, designer och musei- och bildpedagog med stort intresse för mat och gastronomi, vid och berättade engagerat och kunnigt om gårdens historia och om apotekare Ada Block (1895–1968). Tillsammans med maken Robert Balogh, musiker och barista, flyttade Henriett från Ungern till Gotland 2015. I år ansvarar paret för restaurang och visningar på Petes, som sedan 1968 tillhör Gotlands museum.

På hemvägen passade några deltagare på att kasta en blick på Sonja Åkessons park i Havdhem, övergiven sedan sällskapet lades ner 2019.

Vänföreningens traditionella grönsakssoppa värmde Visbydagens besökare

Text: Åke Persson Foto: Åke Persson & Carina Johansson

VISBYDAGEN INFÖLL i år lördagen den 30 september 2023 och i det fina morgonvädret samlades ett tiotal vänner, DBWare och andra Visbybor runt hackeborden med knivar och skärbräden. Högarna med fintärnade grönsaker från bland annat Skags och Stora Tollbys gårdar växte och elden under de två grytorna tändes. För andra året ansvarade Maria Ahlsten för att soppan kokades till angenäm smak och konsistens. Härliga dofter spreds i Örtagården och när de första besökarna dök upp kl 11 var den första grytan just klar och brödet uppskuret. Sedan turades vi om att sköta den fortsatte serveringen och Maria kokade nya grytor efter hand. ”Den godaste soppa man smakat” hördes ofta bland gästerna. Cirka 350 muggar gick åt fram till kl 14 när vi slutade, så vi kom inte upp till förra årets rekordnotering på 520 portioner men många fick muggarna påfyllda. Alla aktiviteter på stan och även Klintehamns marknad konkurrerade med soppan. Carina hade ordnat en tipspromenad i samverkan med Gotlands läns Hemslöjdsförbund som vanns av Vera Svensson, Margareta Östman och Kristina Söderström. Lotter såldes med vinster till både lottköpare och föreningens kassa som också fick tillskott av frivilliga bidrag. Efter en intensiv dag i skönt väder kunde vi städa undan allt och återvända hemåt, en del av oss med överbliven soppa till en måltid hemma. Ett stort tack till alla som hjälpte till och särskilt till kocken Maria! Vi ses nästa år igen.

Måna Engström och Sara Vends från Gotlands läns Hemslöjdsförbund slöjdade i Botan. Tipspromenaden arrangerades i år i samarbete med Hemslöjden och är du nyfiken på de rätta svaren hittar du dem i vår Facebookgrupp, Visby botaniska trädgårds vänner.

Maria Ahlsten ansvarade för soppkoket.

Boktips!

Text: Carina Johansson

DEN SOM VILL ha en grundlig genomgång av trädgårdars utveckling de senaste 200 åren har en guldgruva i Kungliga Vitterhets-akademiens *Svensk trädgårdshistoria 1800- och 1900-tal*. Den är vackert inbunden, fyller 460 sidor och kom i augusti 2023. Även om boken är tjock och stor är den lättläst med korta avsnitt om allt ifrån trädgårdsutbildningar, villaträdgårdar, sjukhusparker, koloni-trädgårdar, ängsfruktodling, kyrkogårdar, parkpromenader till växthus och krukväxter.

Under rubriken ”Akademiträdgårdar och botaniska trädgårdar” kan vi läsa att: ”På flera platser fanns ambitionen att anlägga botaniska trädgårdar, även om de inte var kopplade till en vetenskaplig institution. Ett sådant exempel är De Badande Wännernas botaniska trädgård i Visby, grundad 1855 för att i första hand visa upp Gotlands växter. Den fungerade redan från början som en offentlig park” (s. 76). Boken är rikligt illustrerad och även trädgården i Visby visas på bild.

Författarna är kända namn som Catharina Nolin, Allan Gunnarsson, med flera. Det finns även en tidigare bok i samma serie som utkom 2021: *Svensk trädgårdshistoria – förhistoria och medeltid*. Även om den spänner över 6 000 år är den betydligt tunnare. Båda böckerna har rikligt med noter och referenser, liksom växtregister för den som vill fördjupa sig ytterligare.

”Det handlar om vad människan gjort med sin trädgård – men också om vad den gör med oss.”

UR BOKEN SVENSK TRÄDGÅRDSHISTORIA 1800- OCH 1900-TAL

DU KALLAS HÄRMED TILL

ÅRSMÖTE

I DBW:S BOTANISKA TRÄDGÅRDS VÄNFÖRENING

Måndagen den 11 mars kl 18.00
Ödins gårdshus, intill Almedalen, ingång från Tage Cervins gata, Visby

18.30 föredrag av trädgårdsmästare Bonnie Öhman:

”Om den fantastiska
Ovalen med sin annuellplantering
i DBW:s Botan”

DAGORDNING

1. Mötets öppnande
2. Val av ordförande och sekreterare för mötet
3. Val av 2 protokolljusterare och tillika rösträknare
4. Fastställande av röstlängd
5. Årsmötets behöriga utlysande
6. Fastställande av föredragningslista
7. Verksamhetsberättelse
8. Ekonomi
   a. Redovisning av föreningens ekonomi
   b. Revisionsberättelse
   c. Ansvarsfrihet
9. Verksamhetsplan och budget för 2024
10. Fastställande av medlemsavgift för 2025
11. Val av styrelse
12. Val av 1 revisor på 1 år och 1 revisorssuppleant på 1 år
13. Val av 3 ledamöter till valberedningen, varav en sammankallande
14. Övriga frågor
15. Mötets avslutande

